

НАЗВАНИЯ

Найден Геров в своя “Речник на българския език” сочи успоредната употреба на названията *зурна*, *зурла* и *сурна*, като пояснява, че става въпрос за “една свирка, има остър глас, свирят я заедно с тъпан”. Той дава пример за използването ѝ в народната реч с цитати от народна песен и поговорка. Музикантът който свири на зурна се нарича “зурнаджия” със синоними “суренщик, сурначей, сурник” (вероятно русизми) [Геров, 1976:166].

Описвайки народните музикални инструменти (*чалгаджийски алати*) от географската област Македония, Цепенков включва зурната, назована *сурла* сред “свирките за веселене”. В кратките бележки за инструмента се съдържат диалектни наименования на видовете зурни и на частите на зурната: “Първата сурла се викат каба, втората – орта и третата – джура. Кабата свири надебело, ортата (стредната) – стредно и джурата (танката) – на танко. Местото од устината се вика шапка, третото – циун (писка), а четвъртото – прешлен”. В друг материал за “некой стари музикални органи” се дава информация за “каба сурла” и “джура сурла”, които “свират со писките” [НА БАН, сб. 16, а.е. 72, п. II, л. 235, 287-291].

Според Иван Качулев диалектното название на инструмента във Велинградско, Разложко и Гоцеделчевско сред българи мюсюлмани е *зурла*, а свирачът се нарича *зурладжия* [Качулев, 1962:199]. Но теренни материали на автора от 60-те години на XX в. регистрират названието *зурна*, докато според свирачи от Гоце Делчев *зурла* наричат инструмента тези, които не го познават [АИИ БАН Папка 265/№4757].

През XIX и XX век във фолклорни текстове и теренна информация от района се срещат названия на инструмента *зурна*, *зурла*, *сурла*, *свирка*, а на свирача – *зурнаджия*, *зурладжия*, *свиркар*, *мехтер*. Тези названия са регистрирани през последните години и в нашата теренна работа. Най-често се използват *зурна* и *зурнаджия*, но музикантите от по-старите поколения наричат своите инструменти *свирки*, а себе си – *свиркари*, *свирици*, *свиркаджии*. Подобно назоваване се среща и в други райони на Балканите – в Босна инструментът е познат като *зурна*, *зурла*, но по-често се нарича *свирало* [Krajtnajer, 1990:457]. Среща се рядко и названието *мехтер*: “Зурнаджии и тъпанджия това с мехтер. Сички свиркари мехтери се викат” [АИФ, I № 100, с. 32, 35]. *Mehter takım* се нарича музикална група от Западна Турция, в състава на която има зурна, а *мехтери* наричат зурнаджиите в Анадола [Picken, 1975:501].

УСТРОЙСТВО – ОПИСАНИЕ НА КОНСТРУКЦИЯТА

Зурната се състои от четири части, които се пъхат една в друга: корпус (*тяло*, *зурна*), муфа (*баишък*), металическа тръбичка (*канел*, *калем*, *медник*) и тръстикова стройка (*писка*, *пискало*, *сипси*, *камиши*). Тези части могат да се означат като “четири тръби с различна големина, вложени една в друга, като се започне с най-голямата и се свърши с най-малката” [Джуджев, 1975:77].

Корпусът на инструмента представлява цев, която се разширява в долния край и погледната отвън напомня дълъг цилиндър, който завършва с разширение във формата на пресечен конус (*шатор*). Дължината на корпуса на зурните в Югозападна България е различна – най-често между 380 и 530 мм. Диаметърът на корпуса в горната част при различните зурни е между 30 и 38 мм, а в долната (на *шатора*) – между 70 и 80